

KAR 20 LET UPRAVLJANJA IŠKEGA MOROSTA

// Željko Salamun

Naravni rezervat
Iški morost na
Ljubljanskem barju
foto: **Ivan Kogovšek**

Ena prvih delovnih akcij
leta 1999
foto: obe **Vojko Havliček**

Ljubljsko barje je že od nekdaj veljalo za zanimivo ornitološko območje in zato so ga obiskovali mnogi ljubitelji ptic. Nekaterim navdušenim posameznikom pa se je porodila ideja, da bi skušali pridobiti nekaj površin, na katerih bi vzpostavili življenjske prostore za ogrožene travniške vrste ptic. Tako smo leta 1998 med Črno vasjo in Brestom zakupili prvih nekaj hektarov zaraščenih površin. In akcija se je začela! V prvih letih smo prostovoljno odstranjevali in čistili grmičevje, vendar je šlo delo počasi od rok.

Po vzoru LIFE-projekta, ki smo ga imeli v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, smo se odločili, da skušamo pridobiti sredstva tudi za ureditev omenjenega območja na Ljubljanskem barju. To nam je leta 2004 tudi uspelo, kar je bila nekakšna prelomnica pri varovanju življenjskih prostorov ogroženih travniških vrst ptic na Barju.

Značilna ptica
ekstenzivnih
travnikov je **KOSEC**
(*Crex crex*), ki ga
slišimo v majskih in
junjskih nočeh.
foto: **iStock**

ZAČETKI UPRAVLJANJA

Med letoma 2004 in 2007 smo tako v okviru LIFE-projekta »Vzpostavitev dolgoročnega varstva kosca v Sloveniji« začeli upravljati s 63,5 ha zemljišč, kar je nekajkrat več, kot smo jih že imeli v zakupu. Glavni namen projekta je bil odprava večjega dela lesne vegetacije in vzpostavitev vlažnih travnikov.

Ker je območje precej močvirno zaradi izvirov Iškega vršaja in stare struge reke Iške, so se površine ob pojavu prvih traktorjev, ki niso bili primerni za obdelavo močvirnih tal, pričele zaraščati. Zaradi tega se je v drugi polovici 20. stoletja zarastla skoraj polovica tega območja. V okviru projekta smo tako odpravili zaraščenost na 6 ha grmišč, kupili 7,5 ha zemljišč in najpomembnejšo kmetijsko mehanizacijo, s katero vzdržujemo obstoječe vlažne travnike in povečujemo njihov obseg. Poleg tega smo od Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov v najem pridobili 45,5 ha površin, 10,5 ha pa je še v lasti okoliških kmetov.

V sklopu projektних aktivnosti smo uredili še opazovalnico in Koščevo učno pot, na kateri številni osnovnošolci in srednješolci v okviru naravoslovnih dni ter naključni obiskovalci spoznajo najbolj značilne živali in rastline vlažnih travnikov na Ljubljanskem barju ter načine prijaznega gospodarjenja s tovrstnimi travniki. S pomočjo prostovoljcev na vsakoletni akciji opravimo nujna dela na učni poti, urejamo okolico in odstranjujemo grmovje.

V času trajanja LIFE-projekta je bila urejena tudi vsa potrebna dokumentacija za uradno razglasitev Naravnega rezervata Iški morost, ki je bil razglašen z Uredbo o Krajinskem parku Ljubljansko barje v letu 2008. Naravni rezervat se imenuje po reki Iški, ki je včasih tekla čez območje rezervata, in po morostu, ki je krajevno ime za barje (nem. Moor = barje), izbrali pa smo ga skupaj z domačini.

ZNAČILNE PTICE REZERVATA:

kosec (*Crex crex*), veliki škurh (*Numenius arquata*), repaljščica (*Saxicola rubetra*), drevesna cipa (*Anthus trivialis*), rjava penica (*Sylvia communis*), močvirska trstnica (*Acrocephalus palustris*), slavec (*Luscinia megarhynchos*), črnoglavka (*Sylvia atricapilla*), vrbji kovaček (*Phylloscopus collybita*), divja grlica (*Streptopelia turtur*), rumeni strnad (*Emberiza citrinella*), pozimi veliki srakoper (*Lanius excubitor*), pepelasti lunj (*Circus cyaneus*).

Opažene so bile tudi redkosti, kot so stepski lunj (*Circus macrourus*), rjasta kanja (*Buteo rufinus*) in beloglavi jastreb (*Gyps fulvus*).

DRUGE ZNAČILNE VRSTE:

barjanski okarček (*Coenonympha oedippus*), ki ga zadnjih nekaj let ni več opaziti, munec (*Eriophorum* sp.), poletni veliki zvonček (*Leucojum aestivum*), močvirska kukavica (*Orchis palustris*), močvirska logarica (*Fritillaria meleagris*) itd.

Travnike še danes vzdržujemo s košnjo in sprilom sena vsaj enkrat letno, pri čemer so nam v veliko pomoč lokalni kmetje. Prav tako smo vključeni v kmetijsko okoljske ukrepe (KOPOP – kmetijsko okoljska podnebna plačila), ki so namenjeni ohranjanju in spodbujanju nadstandardnih kmetijskih praks in terjajo višje zahteve od običajne kmetijske prakse. Podpora je tako namenjena tistim kmetijskim gospodarstvom (KMG), ki pri gospodarjenju s kmetijskimi zemljišči prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti in krajine, varovanju vodnih virov, ter s prilagoditvijo kmetovanja prispevajo k blaženju in prilagajanju podnebnim spremembam.

ŽIVLJENJSKI PROSTORI V NRIM

V rezervatu se zaradi različnih življenjskih prostorov in ekstenzivnega gospodarjenja s travniki zavemo izjemne rastlinske in živalske pestrosti. Trenutno je tam vzpostavljenih 46 ha ekstenzivnih vlažnih travnikov, ki so skupaj z mejicami in posameznimi grmi zaščitni znak Ljubljanskega barja. Na začetku upravljanja smo te travnike kosili enkrat letno. Zaradi invazivnega širjenja kanadske

Pred 20 leti se je zanesenjacom porodila ideja, da bi skušali na Ljubljanskem barju pridobiti nekaj površin, na katerih bi vzpostavili življenjske prostore za ogrožene travniške vrste ptic.

zlate rozge pa zadnja leta travnike, na katerih se rozga najbolj intenzivno razrašča, kosimo dvakrat letno, seno oz. mrvo pa podarimo za konjsko krmo in steljo. Tak način upravljanja je že prinesel dobre rezultate, saj se je travna ruša začela hitreje razraščati. Rastlin, ki so značilne za prvo fazo zaraščanja travnikov, npr. kanadske zlate rozge in brestovolistnega oslada, pa je čedalje manj. Nekaj površin v rezervatu pokrivajo še vlažni travniki v zaraščanju (4 ha), grmišča (11,5 ha) in njive (2 ha).

Navdušenje nad vzdrževanjem življenjskih prostorov za ogrožene travniške vrste ptic pa tudi po 20 letih ni upadlo. Z letom 2018 smo s partnerji pridobili nov projekt PoLJUBA, v katerem se bomo še naprej trudili proti zaraščanju površin in za ohranjanje travniških vrst ptic kot tudi drugih živali in rastlin.

Primerjava istih travnikov leta 2006 in 2018; dvakratna letna košnja površinam z invazivnimi tujerodnimi rastlinami prinese dobre rezultate.

foto: Željko Šalamun

